

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СЛОВЕСНИКА

Нікітіна А. В.

Інформаційні технології в методичній підготовці майбутнього вчителя словесника

У статті визначено роль інформаційних технологій у методичній підготовці майбутніх учителів-словесників, зміст відповідних методичних понять, види інформаційної компетенції, якими мають оволодіти студенти для ефективного здійснення професійних обов'язків у майбутньому.

Ключові слова: інформаційні технології, мультимедійні технології, інформаційна компетенція.

Никитина А. В.

Информационные технологии в методической подготовке будущего учителя словесника

В статье определена роль информационных технологий в методической подготовке будущих учителей-словесников, содержание соответствующих методических понятий, виды информационной компетенции, которыми должны овладеть студенты для эффективного осуществления профессиональных обязанностей в будущем.

Ключевые слова: информационные технологии, мультимедийные технологии, информационная компетенция.

Інформатизація сучасного світу на тлі глобальних динамічних процесів зумовлює активізацію уваги до використання ефективних інформаційних технологій в методичній підготовці майбутнього вчителя-словесника. Як слушно зазначає О. Семенов, „інтегральним показником якості підготовки майбутнього вчителя-словесника з урахуванням інформаційних технологій є вияв інформаційної компетенції в поєднанні з іншими видами професійної компетенції (лінгвістичною, літературознавчою, культурознавчою, психолого-педагогічною тощо), що визначається вміннями мобілізувати отримані знання і досвід у конкретній ситуації, ступенем самостійності, розвитком творчих

здібностей, створенням атмосфери естетичного задоволення від сприйняття інформації, самого процесу розумової діяльності“ [2, с. 297]. Опанування інформаційних технологій розглядаємо як важливий чинник методичної підготовки сучасного вчителя-словесника, який покликаний забезпечувати якісне навчання мови й літератури в школах різного типу. Конкурентноздатний словесник має оволодіти не тільки психологічною, дидактичною майстерністю, а й інформаційною культурою, пов'язаною з новими інформаційними технологіями. Відкритість української вищої освіти, її інтеграція в світовий простір спонукає шукати шляхи удосконалення методичної підготовки студентів-філологів, здатних працювати з учнями в оновленому інформаційному просторі. На створенні нового інформаційно-навчального простору наголошується в міжнародних документах, зокрема в Лісабонській конвенції, Болонській декларації, Всесвітній декларації про вищу освіту для ХХІ століття, Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти тощо. Активно розробляється новий погляд на учителя (викладача) як організатора педагогічного дискурсу на засадах співпраці з тим, хто навчається, здобуває знання, оволодіває комунікативними вмінням й навичками. Словесник у нових умовах професійної діяльності переосмислює свою роль щодо процесу навчання мови й мовлення, розуміння мовних одиниць (тексту насамперед) як основного засобу навчання, усвідомлює різноманітність існування мови в різних формах, видах, на різних носіях. Навчальний діалог стає основним способом перетворення відповідної інформації в розуміння, усвідомлення, а потім у вироблення стійких умінь і навичок.

У вищих навчальних закладах розробляються та практично перевіряються інформативно-комунікативні технології в галузі викладання й учіння: організації форм засвоєння нової інформації, самостійної роботи студентів, наукових досліджень, різних видів практики тощо. Нові ситуації спілкування в педагогічному дискурсі передбачають різний ступінь дистантності між тим, хто вчить, і тим, хто навчається: набувають поширення форми тестового контролю, мультимедіасистеми, дистанційні курси, віртуальні навчальні заклади, що

спрямовані на подолання часових і просторових чинників навчального процесу. Завдання університетів – розробити навчально-методичне й програмно-апаратне забезпечення дистанційного навчання, розвивати мережу віртуальних наукових і навчальних лабораторій, інформаційних ресурсів навчально-наукового характеру, електронних бібліотек, інформаційних порталів тощо [1, с. 133]. Створюються осередки нових освітніх технологій, науково-освітні інформаційні мережі зі значним інтелектуальним наповненням: базою даних і знань з різних напрямків науки й освіти, електронною бібліотекою, системою пошуку інформації, забезпеченням віддаленого користування потужними обчислювальними ресурсами, роботою в режимі віртуальних наукових і освітніх лабораторій, здійсненням мультисервісної обробки інформації (графічної, відео- та аудіоінформації).

Вивчення нових інформативних технологій представлені в дисертаційних дослідженнях, монографіях, у педагогічних часописах вітчизняних та зарубіжних учених. Так, загальні питання використання інформативних технологій представлені в роботах таких дослідників, як А.Алексюк, І.Богданова, М.Жалдак, Л.Карташова, М.Кларін, Т. Клейман, Т.Койчева, Н.Макарова, В.Монахов, Н.Петрова, Є.Полат, Н.Салівон, О.Скрябіна, Р.Тайлер, С.Христочевський та ін.). Психолого-педагогічні проблеми навчальної діяльності на основі інформаційних технологій стали предметом наукового пошуку багатьох дослідників різних часів (В.Беспалько, В.Биков, І.Вєтрова, С.Гончаренко, В.Журавський, І.Зимня, О.Леонтєв, О.Пєхота, О.Семенов, М.Сметанський, О.Трофимов, А.Фоменко, В.Химинець, М.Фіцула, О.Чайковська та ін.). Учені зазначають, що використання комп'ютерних засобів, де навчальний матеріал чітко структурований, забезпечує швидкість засвоєння інформації, вивільняє час на вироблення й удосконалення практичних умінь. Педагоги стверджують, що інформатизація освіти в Україні є одним з пріоритетних напрямів реформування. У широкому розумінні – це комплекс соціально-педагогічних перетворень, пов'язаних з насиченням освітніх систем інформаційною продукцією, засобами й технологією, у

вузькому – впровадження в заклади системи освіти інформаційних засобів, що ґрунтуються на мікропроцесорній техніці [4, с. 191]. Упровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя-словесника та практику навчання української мови представлено в наукових дослідженнях К.Плиско, О.Семенов, Т.Симоненко, Н.Сороко, В.Воробцової та ін. Так, Т.Симоненко підкреслює, що мотиваційно-розвивальна роль аудіовізуальних технічних засобів висуває їх на одне з перших місць серед ТЗН, бо тільки вони поєднують у собі мовний та позамовний елементи [3, с. 251].

Метою цієї статі є визначити роль інформаційних технологій у методичній підготовці майбутніх учителів-словесників, окреслити зміст відповідних методичних понять, види інформаційної компетенції, якими мають оволодіти словесники для ефективного здійснення професійних обов'язків у майбутньому.

Традиційно методична підготовка студентів-філологів складається із засвоєння лінгводидактичних засад навчання мови, опанування часткових методик, оволодіння формами, способами та засобами навчання. Під час засвоєння методики навчання української мови як навчальної дисципліни студенти готуються до впровадження інформаційних технологій на уроках української мови та літератури, у процесі самостійної, дослідницької роботи, педагогічної практики тощо використовують комп'ютерні засоби для забезпечення ефективності виконання роботи. Оволодіння студентами-філологами основами інформаційних технологій і методикою їх використання у професійній діяльності забезпечує розвиток креативного мислення, на якому ґрунтується ефективна комунікація.

У сучасній науково-методичній літературі, зокрема й лінгводидактичній, зустрічаються такі поняття, як нові інформаційні технології, комп'ютерні технології, інформаційні засоби навчання, інформаційно-комунікативні технології, мультимедіа-технології, мультимедіа системи та ін.

Інформаційні технології в термінологічних словниках, монографіях і методичних виданнях визначаються як:

процес, що забезпечує збирання, накопичення, опрацювання аналіз і постачання інформації споживачеві (Н.Макарова);

отримання, опрацювання, зберігання й передавання графічної, текстової, цифрової, аудіо- й відеоінформації на основі мікроелектронних засобів обчислювальної техніки та зв'язку;

сукупність систематичних і масових способів створення, накопичення, опрацювання, зберігання, передавання й розподілу інформації (даних і знань) за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також способів їх з'єднання й раціонального поєднання з немашинними процесами опрацювання інформації (А.Матюшкін, М.Каверіна, Д.Чистякова та ін.);

технології опрацювання інформації та розв'язування задач за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних засобів, які спираються на досягнення штучного інтелекту (лексикографічне видання);

сукупність методів, засобів зберігання, опрацювання, передавання, подавання різноманітних повідомлень і даних, які суттєво впливають на характер виробництва, наукових досліджень, освіти, культуру, побут, соціальні взаємини і структури (М.Жалдак).

Нові інформаційні технології – це сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання передачі й подання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій. Нові інформаційні технології навчання – це методологія технологія навчально-виховного процесу з використанням новітніх електронних засобів навчання, насамперед ЕОМ [5, с. 263]. Мультимедіа (від англійських слів multi – багато і media – середовище) – це поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, переробляти і надавати різноманітну інформацію: текстову, графічну, звукову, анімаційну, телевізійну тощо [5, с.264].

Так, мультимедійні засоби навчання забезпечують різні види діяльності, що базуються на комплексному використанні різних типів інформаційних процесів у межах єдиного технічного комплексу. До основних видів

мультимедійних засобів навчання залежно від їх призначення відносять засоби, які спрямовані на:

а) зберігання й відтворення навчальної інформації (забезпечують потрібну наочність у навчанні, багаторазове відтворення спеціально переробленої навчальної інформації, яка відбиває сутність об'єктів, процесів і явищ, що вивчаються);

б) моделювання (дають змогу не тільки демонструвати об'єкти й процеси, що вивчаються, а й досліджувати їх);

в) контроль чи самоконтроль (забезпечують автоматизацію процесу перевірки ступеня засвоєння навчальної інформації й оцінювання знань, що дає змогу оперативно виявляти рівень сприймання матеріалу одночасно кожним окремим учнем, зробити контроль масовим і об'єктивним, багаторазово відтворювати його);

г) самонавчання (забезпечують сприймання навчальної інформації, контроль і самоконтроль).

Відповідно до виконуваних операцій і каналу комунікації розрізняють мультимедійні засоби аудіо-комунікативні, читально-писемні й візуально-спостережні. Різні види мультимедійних засобів навчання дозволяють моделювати умови навчальної діяльності, використовувати їх у різних навчальних ситуаціях з метою заощадження часу, інтенсифікації педагогічного дискурсу.

Майбутні вчителі-словесники у процесі методичної підготовки використовують такі програмні засоби, як електронні підручники, посібники, енциклопедії, словники тощо); програми MS Office (Word, Excel, Power Point, Microsoft Publisher); Інтернет-ресурси; програмно-апаратні комплекси – інтерактивні дошки.

Програмні засоби за метою використання поділяються на діагностичні, управляючі, демонстраційні, генеруючі, контролюючі, операційні, моделюючі типи. Так, діагностичні та управляючі програмні засоби орієнтовані на управління процесом навчання; демонстраційні – дають змогу отримувати

зображення на екрані монітора, що робить можливим доповнювати навчальний матеріал демонструванням різної теоретичної інформації (поширеними стають відеопрезентації, що створюються за допомогою MS Power Point або аналогів цього засобу – Open Impress); генеруючі – дозволяють забезпечити кожного учня окремим завданням відповідно до його здібностей; контролюючі – дають змогу визначати рівень успішності та реалізовувати індивідуалізацію навчання; операційні – надають змогу самостійно виконувати завдання за допомогою комп'ютера; моделюючі – використовуються в навчальних експериментах.

Інтернет-технології забезпечують пошук та перегляд у мережі великого обсягу різнобічної, неформалізованої, структурованої інформації у вигляді текстових, графічних, аудіо- та відеофайлів або програм з будь-якої галузі людської діяльності. Тому майбутні вчителі-словесники повинні оволодіти знаннями, уміннями й навичками, пов'язаними з роботою в глобальних інформаційних мережах, зокрема треба вміти користуватися основними сервісами Інтернету, вести пошук необхідної інформації та аналізувати її. Використання світового інформаційного простору розширить можливості особистості для пізнавальної та творчої самореалізації. Найбільш популярними є такі інформаційні сервіси: WWW (World Wide Web) – засіб мережевого доступу, гіпермедійна, інтегруюча, глобальна інформаційна система; електронна пошта – засіб обміну повідомленнями, що об'єднує послуги телефону та традиційної пошти; електронні конференції – дають змогу брати участь у дискусіях і здійснювати обмін думками; електронні бібліотеки – зібрання книг, що зберігаються в електронному вигляді. Учитель української мови та літератури може використовувати освітні ресурси Інтернету в режимі on-line або off-line, Інтернет-джерела (енциклопедію “Українська мова”, МОВА. інфо, електронні підручником з української мови тощо).

У роботі з комп'ютером у навчальному процесі реалізуються здебільшого такі типи дидактичних завдань: 1) допоміжний засіб для ефективного розв'язання вже існуючої системи дидактичних завдань; 2) засіб вирішення окремих дидактичних завдань зі збереженням загальної структури, мети і

завдань без машинного навчання; 3) засіб вирішення нових дидактичних завдань, не розв'язуваних традиційним шляхом; 4) засіб, що допомагає створювати складні абстрактні поняття, шляхом його моделювання [5, с. 265-266].

Елементи інформаційних технологій включаються й у підготовку студентів до педагогічної практики: створення електронних навчально-методичних матеріалів з певної теми шкільної програми з української мови, української та зарубіжної літератури, розробка інтегрованих уроків, розробка проектів тощо.

Отже, методична підготовка майбутнього вчителя-словесника спрямована на опанування інформаційних технологій, спрямованих на удосконалення засвоєння, усвідомлення навчальної інформації та вироблення мовотворчих здібностей учасників педагогічного дискурсу. Якість використання інформаційних технологій зумовлюється виробленою інформаційною компетенцією вчителя-словесника, що є важливою складовою його професійної компетенції. Постійний розвиток інформаційних засобів передбачає мотивацію самоудосконалення словесника, безперервний пошук нових методичних ідей.

Література

1. **Журавський В. С.** Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський – К. : Видавничий Дім „Ін Юре“, 2003. – 416 с.
2. **Семиног О.** Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія / О. Семиног. – Суми : ВВП „Мрія-1“ ТОВ, 2005. – 404 с.
3. **Симоненко Т. В.** Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: Монографія / Т. В. Симоненко. – Черкаси : Вид. Вовчок О. Ю., 2006. – 328 с.
4. **Фіцула М.М.** Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фібула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

5. **Химинець В.В.** Інноваційна освітня діяльність / В. В.Химинець. – Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 364 с.

Nikitina A.V.

Informational technologies in methodical training of a future teacher-linguist

The role of information technologies in methodical training of future teachers-philologists, contents of the proper methodical concepts, types of informational competence, which students must master for effective realization of professional duties in future, were defined in the article.

Key words: information technologies, multimedia technologies, informational competence.

Відомості про автора

Нікітіна Алла Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо методики опанування технологій педагогічного дискурсу вчителями-словесниками; лінгвістичний і лінгводидактичний аналіз тексту.